

Een wandeling door Bussum

Amsterdamse zomervilla's in winkelhart

Start bibliotheek Bussum

Wilhelminaplantsoen 8

Gemeentehuis

In 1952 besloot de gemeente Bussum een nieuw gemeentehuis te bouwen. Bussum had toen 35.000 inwoners en verwachtte in 20 jaar door te groeien naar 45.000, later mogelijk zelfs naar 65.000 inwoners. Er moest dus een ruim gebouw komen, bestaande uit een werk vleugel, een bestuursvleugel en een raadszaal voor 35 raadsleden.

Na een prijsvraag werd in 1953 besloten het ontwerp van Architectenbureau Prof. Ir. C. Wegener Sleeswijk en Ir. S.J.S. Wichers te laten uitvoeren. Het ontwerp bevatte een rozentuin, een toren en een muziektent. In de oorspronkelijke opdracht diende het bestaande plantsoen vóór de Wilhelminakerk (nu Palladio) en het terrein aan de noordkant van het gemeentehuis groen te blijven.

In 1958 begon de bouw, eerst alleen de werk vleugel en de raadszaal. De financiering, 3,73 miljoen gulden, werd geheel uit eigen middelen bekostigd. In 1961 werd het door minister Toxopeus van Binnenlandse Zaken geopend. De bestuursvleugel werd in 1974 gebouwd. De buitentrap hiervan heeft een bijzondere leuning van Henk Dannenburg, het object boven de ingang is van Herman van der Heide. De gevelplaten zijn van Kernstein Muschelkalk, 230 miljoen jaar oud (Jura/Trias), gewonnen bij Würzburg (D). De steen is poreus en water doorlatend, vocht wordt afgevoerd via de spouw. Dezelfde steensoort ligt met een waslaag op de begane grond als vloerbedekking.

Voor de entree bevindt zich een brede, droge greppel. Dit was oorspronkelijk een nooduitlaatduiker ten behoeve van het hoofdriool. Hiervoor is onder de recente bebouwing ten noorden van het gemeentehuis een bergbezinkbassin aangebracht.

Het gebouw is een goed ontwerp uit de jaren vijftig, en verdient te zijner tijd zeker een plaats op de monumentenlijst.

Het carillon is een vier-octaafs handbespeelde beiaard, bestaande uit 47 klokken. De beiaard is in 1974 gemaakt door Koninklijke Klokkengieterij Petit en Fritsen (Aarle-Rixtel). Het carillon zou oorspronkelijk bovenop het dak van het gemeentehuis komen, door constructie bezwaren werd besloten een aparte toren te bouwen; deze werd tegelijk gebouwd met de bestuursvleugel. Het ontwerp is van dezelfde architect als het gemeentehuis. Beiaardier Leen 't Hart, destijds directeur van de Beiaardierschool te Amersfoort, speelde bij de opening. Op marktdagen wordt het carillon met de hand bespeeld, op andere dagen wordt het ieder uur door een computer aangestuurd.

Eslaan

In 1882 verkocht de heer Bredius de grond ten zuiden van de S-laan aan W.C. van Vliet, en die ten noorden aan Jan Corver; Jan Stap kocht de weg. In 1884 verkocht Stap de weg aan de gemeente. Stap wordt verondersteld de naamgever van de S-laan te kunnen zijn, maar het zou ook verband kunnen houden met de S-vorm van de laan. De naam werd tot 1890 gebruikt, daarna werd het Eslaan. De eerste villa's aan de S-laan hadden namen als Java, Sumatra, Borneo en Celebes en Insulinde.

Villa Anna Albertina, Eslaan 1

Gebouwd in 1885. De villa werd later eigendom van het R.K. kerkbestuur van de Mariakerk en verbouwd voor de zusters van de Agnesschool (huize St. Joseph); was daarna in gebruik als consultatiebureau van het Witgele Kruis. In 1972 werd het afgebroken en vervangen door de Rabobank.

Eslaan 4 werd in 1914 gebouwd in opdracht van Johan Henri Haust, fabrikant van beschuit en koek.

Villa Nicot, Eslaan 3

Gebouwd in 1893 door Jan Stap, makelaar in tabak, uit Amsterdam. Jean Nicot, 16e eeuw, was de naamgever van nicotine. Jan Stap was in 1881 één van de prijswinnaars van de wedrennen op de Bussumse Heide. Na het overlijden van Stap werd de villa verhuurd en slecht onderhouden. Begin 70er jaren stortte de hele dakgoot naar beneden. Op de eerste verdieping groeide een boompje uit de vensterbank.

Aan de Eslaan 5 ligt de voormalige maar ingrijpend verbouwde tuinmanswoning, behorend bij de aan de Vlietlaan gelegen villa Cornelishove, later 'De Riepel', inmiddels gesloopt.

Het werd van 1949 tot 1978 bewoond door de Italiaanse familie van terrazzowerkers Tramontina. Deze bestond uit een ouderpaar met hun twee gehuwde kinderen, vijf kleinkinderen en een nichtje. Na het overlijden van de ouders keerde de familie in de jaren vijftig terug naar Mantiago (Italië).

Villa Insulinde, Eslaan 12

Gebouwd in 1898 door C.F. van Linden Tol, oud Indiëganger. Hij bracht op zijn terugreis djatihout mee, dat bij de bouw van de villa werd gebruikt. In 1974 doorbrand zwaar beschadigd, het djatihout brandde als een fakkel. Gesloopt.

Villa Soerabaya, Eslaan 16

Gebouwd in 1895 door G.A. van de Pol, bouwkundige in Nederlands Oost-Indië. Hij noemde de villa Soerabaya, een nieuwe eigenaar doopte haar om in 'Hessen Cassel'. Soerabaya was een van de mooiste villa's van Bussum, met overdadig versierd houtwerk aan de dakrand. Bijzonder was de grote serre met uitzicht op de Vlietlaan en een jachtkamer. In 1956 werd de villa gesloopt. Veel sloopmateriaal werd gekocht door de toenmalige bewoner van Eslaan 8, ten behoeve van de renovatie van zijn eigen villa: o.a. marmeren vloerplaten, houten lambrisering, vloerdelen en parket. Zelfs de rododendrons kocht hij op.

De huidige flat is ontworpen door K. van den Berg

Vlietlaan

De Amsterdamse koopman W.C. van Vliet startte in 1874 -kort na de aanleg van de spoorlijn- met het bouwen van vijf villa's. Nu nog kan men aan de steegjes tussen de huidige woonblokken de perceelgrenzen van deze villa's herkennen. Van Vliet liet ook vijf villa's bouwen aan de S-laan en Villa Cornelishove aan de Vlietlaan.

Het zandpad langs de spoorbaan werd later de Vlietlaan genoemd, naar Van Vliet.

De villa Eslaan hoek Vlietlaan heette oorspronkelijk **Villa Louise**.

Daarnaast stond **Villa Corrie**. Achter in het tweede steegje staat nog het voormalige koetshuis van Villa Corrie, nu in gebruik als garage.

Daarna volgde **Villa Cornelishove**, gebouwd in 1880. Dit huis heette later Villa 'De Riepel' en vanaf 1907 Pension 'Benvenuta'. Het koetshuis ervan bestaat nog, is ingrijpend verbouwd en ligt aan de Eslaan 5.

Naast Villa Cornelishove stond **Villa James Watt** (1879). De villa werd gesloopt in 1923; in 1924 kwam hier een bedrijfspand met een binnenplein waaraan aan beide zijden naast elkaar 18 garageboxen stonden: de Autokluis van R.P.M. Kok.

Daarnaast stond **Villa Benjamin Franklin** (1879), met een theekoepel uit 1910. In 1980 maakte dit perceel deel uit van het plan 'Olmenlaan': de villa werd afgebroken.

Naast Benjamin Franklin stond **Villa Willem Tell** (1879). De villa werd enige jaren bewoond door W.C. van Vliet. Wiggers de Vries, een van de latere eigenaren, bouwde in 1913 in zijn voortuin het theater 'Novum' annex café-restaurant 'De nieuwe Karseboom'. In 1917 brandde het theatercomplex af. Na de herbouw werd in de bovenzaal en de tuin van 'Novum' de Fröbelinrichting 'De Kindertuin' gevestigd, tot 1920. Vermoedelijk bleef de villa min of meer in gebruik door bewoners die iets met Novum te maken hadden, zoals een uit Berlijn afkomstige filmoperateur.

Door de lange voortuinen te bebouwen (theater, restaurant, bloemenkiosk) veranderde onherroepelijk het karakter van de Vlietlaan.

Villa Willem Barendsz (1878) bevond zich waar nu de HEMA staat; de villa is in 1927 gesloopt.

Hiernaast stond **Villa Stella**, Veldweg hoek Nassaulaan, deze is lange tijd verwaarloosd en vervangen door winkels en appartementen van architect H.F. Sijmons.

Nassaulaan

Nassaulaan 43

In 1885 kocht D. Keppler dit perceel van Biegel, met een theekoepel erop. Hij bouwde er een dubbele villa, in 1890 door J.S. Keppler gekocht en verbouwd tot slagerij. Het achterste gedeelte werd verhuurd aan smederij Vonk. In 1927 verkocht Keppler het hele pand aan L. Vonk. In de jaren daarna is de smederij omgevormd tot 'Haardenhuis Vonk'. Begin 1978 heeft de firma Vonk het bedrijf beëindigd. Vanaf 1979 heeft o.a. 'Galerie Vonk' in het pand gezeten, daarna was het in gebruik als winkel. De gemeente Bussum heeft het pand aangekocht voor eventuele herontwikkeling van het terrein voor verkeersafwikkeling en parkeren in het centrum.

Julianaplein

HEMA, architect W.M. Dudok, gebouwd 1955-1957 In de eerste periode was de HEMA op de begane grond in de lange vleugel gevestigd. In de korte vleugel op de begane grond was een kantoor van de-Nederlandse Handelmaatschappij gevestigd, en vanaf 1967 tot 1974 de Raiffeissenbank

Het Julianaplein is een aantal malen gerenoveerd, bij de renovatie in 1993 is een in 1987 geplaatst object van Coen Wilderom, vervangen door '**De Waterbak**' van Jits Bakker (Renkum, 1937).

Veerstraat

Langs de Veerstraat lag de Veersloot, deze diende o.a. als blusvoorziening en watervoorziening voor de aangelegen tuinen, werd ook gebruikt om de was te doen; 's winters werd er graag op geschaatst. In de hoge witte villa op de foto woonde de bekende fotograaf Coenraad Verschuur. Rechts is het hek van Villa Delta zichtbaar.

Villa Delta

Na de verzelfstandiging van Bussum in 1817 bouwde Jan Herman Bodeman als een van de eersten er in 1821 een villa, genaamd Delta. Mogelijk is de villa genoemd naar de driehoekige vorm van het stuk grond, de Griekse hoofdletter delta. Bussum was destijds een armoedig dorp met circa 400 inwoners. Op de kadastrale kaart van de Gemeente Bussum uit 1824 zien we dat Villa Delta tussen de Veerstraat en de Nassaulaan ligt. De Nassaustraat was er nog niet. Bodeman woonde in Amsterdam, en gebruikte de villa als zomerverblijf. Al in 1811 was hij bezig met grondaankopen in het Spiegel. Na zijn overlijden wordt een grondeigendom in Bussum genoemd van ruim 15 ha.

Een van zijn vijf kinderen, Maria, trouwde met Simon Hendrik Veer, koopvaardijkapitein. Vanaf 1845 bewoonden zij Villa Delta, boden tevens onderdak aan haar drie broers en in de loop van de tijd aan nog vijf neven en nichten. Op de Verfraaiingskaart uit 1884 zien we dat Veer de villa verbouwd heeft tot hofstede met stallen en schuren. Van deze villa is alleen een tekening bekend uit 1890 door Teunis de Jager, tuinman in dienst van Veer. Hierop zien we op het dak een windwijzer in de vorm van een zeilschip. Naar Simon Hendrik Veer zijn de Veerstraat en het **Veerplein** genoemd, daar hoort dus eigenlijk te staan S.H. Veerplein.

Nassaustraat

In **café Maison de Blanc**, nu Hünkemöller, kwamen destijds de militairen uit Naarden biljarten

Nassaulaan

In de Nassaulaan zijn nog sporen van het verleden te vinden. De ingang op 17a is de voormalige ingang van Villa Nassau.

Achter de huidige Trekpleister op 18 is nog een deel van een villa zichtbaar. Hier was vroeger gevestigd het schilders- en behangersbedrijf van de fa. Bouwman. Voor het huis op de foto staat de eerste Bouwman, afkomstig uit Wieringermeer. Het rechts aangebouwde huis werd in de zomer verhuurd aan gasten en is afgebroken. Hier kwam het kantoor van de Bussumse Waterleiding

Villa Nassau

In 1874 liet de uit Duitsland afkomstige J.H. Biegel bij de Brinklaan een 'zomer en winterverblijf' bouwen. Hij noemde de neoclassicistische villa naar zijn geboorteplaats Nassau. De villa lag op een grote kavel tussen Brinklaan, Veldweg, Nassaulaan en spoor. Aan de overkant van het spoor kocht Biegel in 1875 een stuk weiland. Daar liet hij een wandelpark aanleggen met waterpartijen en rustieke bruggetjes. Een lange zichtas verbond de villa over het spoor met het park. Biegel noemde dit het **Nassaupark**, en stelde het open voor publiek.

Dr. L.C.E.E. Fock kocht de villa in 1889, maar zonder de oostelijke punt aan de Brinklaan. Daar verscheen al snel de eerste bebouwing. In de loop van de jaren verkocht Fock meerdere malen perceeldelen van zijn terrein, met name aan de Nassaulaan aan de kant van de spoorlijn. Zo ontstond daar winkelbebouwing, en het centrum van Bussum verplaatste zich.

Dr. Fock verkocht zijn villa aan W.H.M. Heslenfeld. De riante buitenplaats van Biegel was teruggebracht tot een villa met een kleine tuin. In 1906 vestigde zich er de N.V. Nederlandse Naamplaten- en Kunstemaillere fabriek v/h Keizer & Co. In 1912 breidt de fabriek uit en wijzigt haar naam in Verenigde Blikfabrieken. In 1929 vertrekt de fabriek naar Amsterdam-Noord. In deze periode wordt de villa langzamerhand geheel ingebouwd door omliggende panden.

Na de Tweede Wereldoorlog kwam expeditiebedrijf Vredenburg en Langelaar, die de historische villa onherstelbaar uitwoonde. Lange tijd heeft de villa daarna leeg gestaan, uiteindelijk is zij afgebroken in 1993. De locatie zal ongeveer geweest zijn ter plaatse van het parkeerterrein achter het huidige appartementen gebouw 'Villa Nassau' aan de noordzijde van de Veldweg.

Veldweg

Door de aanleg van de spoorlijn werd in 1873 de verbinding van de Veldweg met de Meentweg afgesneden. Het is een van de oudste wegen van Bussum. Aan de noordzijde grensde de weg aan de tuin van Villa Nassau. Aan de zuidkant lagen de akkers van Jacob Majoor, in 1878 grotendeels verkocht voor de bouw van **Pensioonaat Mariënborg**. Dwars erop was aan het eind (beginnend bij Los en Den Uyl) de **Veldstraat** (nu Veldweg). Waar nu het parkeerterrein is, stonden 16 huisjes.

Links op de hoek werd in 1893 een Bewaarschool gebouwd, van 1895-1923 in gebruik als School met den Bijbel; later vestigde zich hier drukkerij Wetter.

Op de Brinklaan hoek Veldweg zat slagerij Hogenbirk, de ingang lag aan de Veldweg. De slagerij werd in 1924 gesloopt, en ook Veldweg 3 en 7 t/m 13.

Op de plek van de vier woningen werd door de Vrije Evangelische Gemeente in 1931 een **kerkgebouw** gebouwd, architect E. van Tuil. Dit ontwerp is in 2007 aangepast voor de antroposofische Christengemeenschap.

De **hardstenen paaltjes** tegenover de kerk zijn afkomstig van het oude Raadhuis.

Raadhuis

In 1817 scheidde Bussum zich af van Naarden en werd een zelfstandige gemeente. De eerste jaren werd als raadhuis een kamer gehuurd. Deze raadhuisjes bevonden zich achtereenvolgens op twee locaties aan de Brinklaan tegenover Mariënborg. Het **centrum** lag destijds rond de St. Vituskerk en Brink, Huizerweg en Laarderweg.

In 1882 besloot de raad een nieuw gemeentehuis te laten bouwen, waarin tevens een post- en telegraafkantoor met directeurswoning, bergplaats voor blusmiddelen en bewaarplaats voor gevangenen. In 1883 werd een prijsvraag uitgeschreven, het plan van de Bussumse bouwkundige J.F. Everts won. Het gemeentehuis werd op een verhoogd stuk grond geplaatst, om de belangrijkheid ervan aan te geven.

Na een raadsvergadering in 1884 nodigde de burgemeester de raadsleden, wethouders en de gemeente secretaris uit hem te volgen en de eerste steen van het gebouw te leggen. Het bouwterrein was feestelijk versierd met vlaggen, de burgemeester hield een feestrede. Op een marmeren steen stonden in gouden letters al hun namen en allen legden een steen. Op 7 mei 1885 werd het nieuwe raadhuis geopend.

In 1906 werd het gemeentehuis te klein, en vertrok de PTT naar de Havenstraat.

In 1932 werd aan het raadhuis een vleugel gebouwd, desondanks werd het begin jaren vijftig alsnog te klein.

In 1960 werd het raadhuis gesloopt.

De hardstenen paaltjes met smeedijzeren kettingen staan nu aan de Veldweg en bij kwekerij Spaans aan de Meentweg.

De haven van Bussum

De **eerste haven** van Bussum dateert uit 1796; kort na 1800 werd de vaart doorgetrokken tot aan de Havenstraat. In het midden ervan lag een driehoekig weiland genaamd **De Veerkamp**, eigendom van Simon Hendrik Veer. Aan de noordkant van dit weiland werd in 1884 over de vaart een voetgangersbrug aangelegd, om de **molen** (Brinklaan hoek Nieuwe Englaan) te verbinden met de vele blekerijen aan de overkant (Lammert Majoorlaan). Deze brug heette officieel de **S.H. Veerbrug**, maar was bekend als de Wethoudersbrug. Om de Veerkamp te kunnen bereiken werd een duiker aan de Havenstraat geplaatst met een damhek. Daardoor konden schepen niet rondvaren, en deden slechts kleine schepen Bussum aan. Er waren twee **loswallen**: een aan de Brinklaan, ter hoogte van het huidige Palladio, de andere aan de Havenstraat bij het Wilhelmina plantsoen.

In 1899 werd het deel van de zanderijsloot vanaf de huidige Nieuwe Raadhuisstraat gedempt, en werd het resterende weiland tot aan de Brediusweg uitgegraven. Aldus ontstond een '**echte**' haven, en een grote kale vlakte tot aan de Havenstraat. Hier ontstond later het **Wilhelminapark**.

In 1939 was de situatie zo gewijzigd dat besloten werd de haven geheel te dempen. In de jaren vijftig besloot men op deze gedempte haven het **nieuwe gemeentehuis** te vestigen. Door het toenemende aantal auto's werd de parkfunctie van het Wilhelminapark gewijzigd in **parkeerterrein**

De **Wilhelminafontein** stond oorspronkelijk op de Brink; het was een geschenk van de burgerij van Bussum in 1898. Door het drukke (bus)verkeer was er op de Brink geen plaats meer voor: in 1923 werd de fontein verplaatst naar de noordzijde van het Wilhelminapark. Het Wilhelminapark veranderde in 1953 in een weekmarktterrein; de fontein werd gedemonteerd en opgeslagen op de gemeentewerf. Op initiatief van een aantal burgers is in 1988 de gerestaureerde fontein opnieuw geplaatst, nu aan de zuidzijde.

In de fontein is veel symboliek verwerkt, o.a. in de keuze van het hardstenen materiaal, de afsluiting met de kroon, de familiewapens van Oranjetelgen, Wilhelmina (ruitvorm), Bussum (vijf boekweitkorrels) en Holland (rode leeuw met blauwe tong, met stedenkroon).

Einde wandeling